

Jan Schyllander

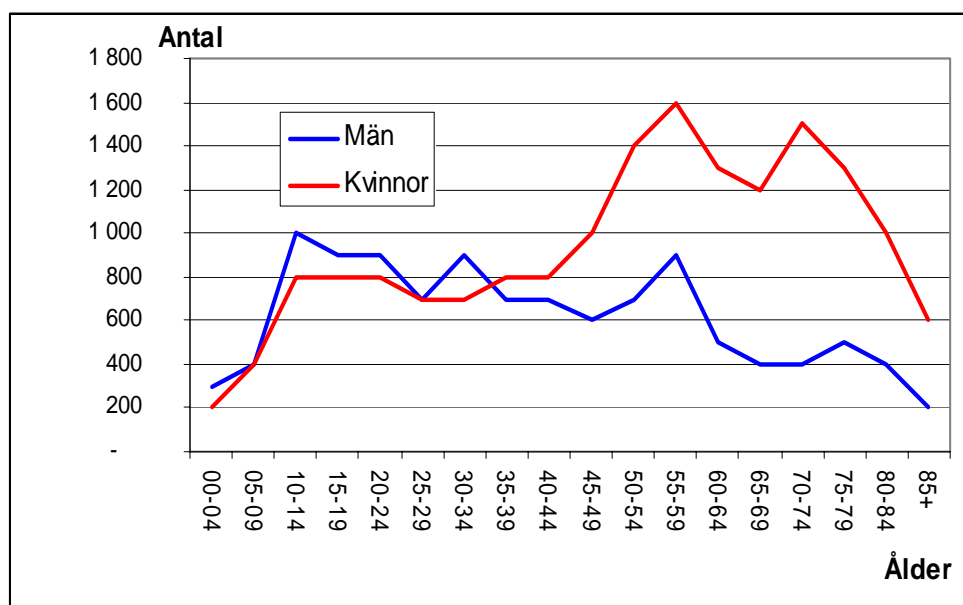
Fotgängaren i staden – Risker för fall, snubbling.

Följande redovisning behandlar risker och olyckor där fotgängaren saknar motpart. Det vill säga fotgängarnas ”singelolyckor”.

Underlaget har hämtats från EHLASS-registret och Patientregistret hos EpC vid Socialstyrelsen. I EHLASS-registret samlas fördjupade data om skadade personer in från ett urval av sjukhus. Den urvalsbaseade insamlingen har sin grund i ett samarbetsprojekt inom EU med fokus på detaljerade data om hem- och fritidsolyckor, *European Home and Leisure Accident Surveillance System*. I Patientregistret finns från 1997, då kodning enligt den internationella sjukdomsklassifikationen ICD-10 påbörjades, möjligheter att få en överblick över fotgängare som skadas i väg- och gatumiljö utan inblandning av något fordon.

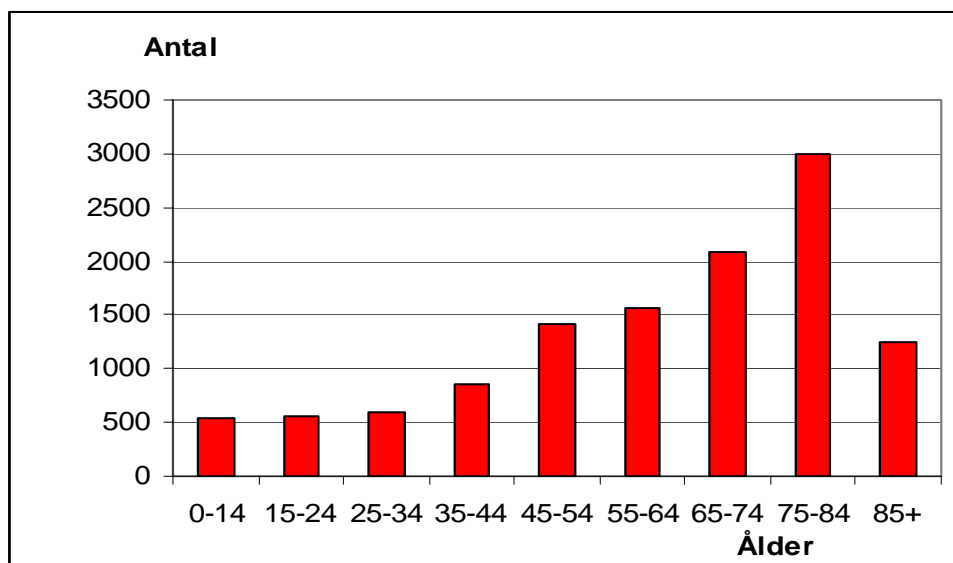
Totalt inträffar varje år knappt 30 000 sådana olyckor och med sådan allvarlighetsgrad att vederbörande behövt uppsöka en akutmottagning. Av dessa inträffar cirka 25 000 i staden. 60 procent av de skadade är kvinnor. Endast få dödsfall finns rapporterade. Under 2001 omkom tre personer till följd av halkning i samband med snö och is.

Ålder och könsfördelning framgår av nedanstående diagram. I de yngre åldrarna dominerar pojkar och har sannolikt en koppling till olika lek- och sportaktiviteter. Från och med 30 – 40 års ålder dominerar kvinnorna. Efter 60 – 70 års ålder sjunker antalet olyckor för både män och kvinnor vilket sannolikt hänger samman med att de helt enkelt vistas mer sällan utomhus.

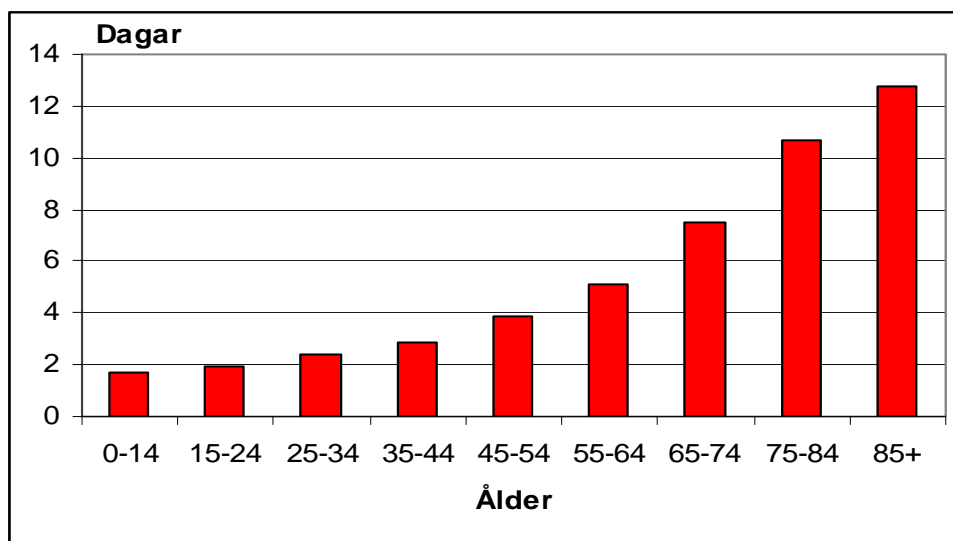
Figur 1. Andel av samtliga skadade till följd av fall efter ålder och kön. Källa: EHLASS 1999-2002, EpC, Socialstyrelsen.

Samma mönster framträder om vi istället väljer att titta på dem som vårdats på sjukhus till följd av fall utomhus utan att något fordon varit inblandat. Se figur 2. Att vi blir skörare desto äldre vi blir framgår tydligt.

Figur 2. Antalet vårdade per åldersgrupp i slutenvård på grund av singel olyckor med fotgängare. Källa: Patientregistret 1997-2001, EpC, Socialstyrelsen.

Att vi blir skörare när vi blir äldre framgår ännu bättre om vi väljer att studera medelvårdtid för olika åldersgrupper. Se figur 3.

Figur 3. Medelvårdtid i dagar för olika åldersgrupper på grund av singelolyckor för fotgängare. Källa: Patientregistret 1997-2001, EpC, Socialstyrelsen.

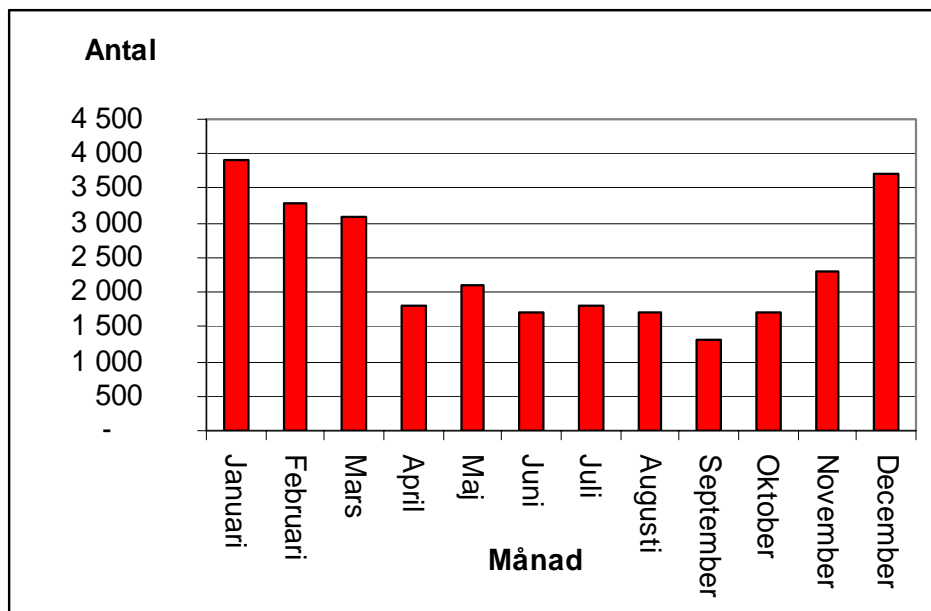
För 41 procent av männen beror fallet på att man halkat och 32 procent på att man snubblat. Motsvarande siffror för kvinnor är 48 respektive 39 procent. Den vanligaste platsen för fall är för både män och kvinnor trottoar, gånggata eller gångväg. Därefter följer allmän väg eller gata inom tätbebyggt område. För

både män och kvinnor sker cirka 85 procent av fallen under fritid. Fler kvinnor än män skadar sig genom fall på väg från eller till arbetet medan männen oftare än kvinnorna skadar sig under arbetstid.

Den vanligaste skadan för män är fraktur (33 %) följt av kontusion, blåmärke (21 %) och stukning/vrickning (17 %). För kvinnor är frakturer ännu vanligare (44 %). Kontusion och blåmärken samt stukning/vrickning förekommer i ungefär samma utsträckning som för männen. Öppna så förekommer i dubbelt så hög utsträckning hos männen än för kvinnorna. De vanligaste skadade kroppsdelen är för både män och kvinnor fot- och hand- och knäleder. Följt av hjärn- och skullskador. Kvinnor skadar handleder och underarmarna i större utsträckning än män.

Två tredjedelar av alla (både män och kvinnor) som uppsöker en akutmottagning får behandling och blir därefter hemskickade. Cirka 17 procent blir inlagda på sjukhus och cirka 14 procent blir hemskickade utan behandling. Totalt leder fallolyckorna till cirka 28 000 vård dagar på sjukhus. Kvinnornas vård dagar är fler än dubbelt så många som männens. Antalet vård dagar ökar med åldern. För både män och kvinnor är det frakturerna som genererar flest vård dagar. Därefter följer hjärn- och skullskador. Även om skador på fot-, hand- och knäleder föranleder flest besök på akutmottagning så är det skador på höftleder som leder till flest antal vård dagar. Antalet höftledsfrakturer ökar markant med åldern.

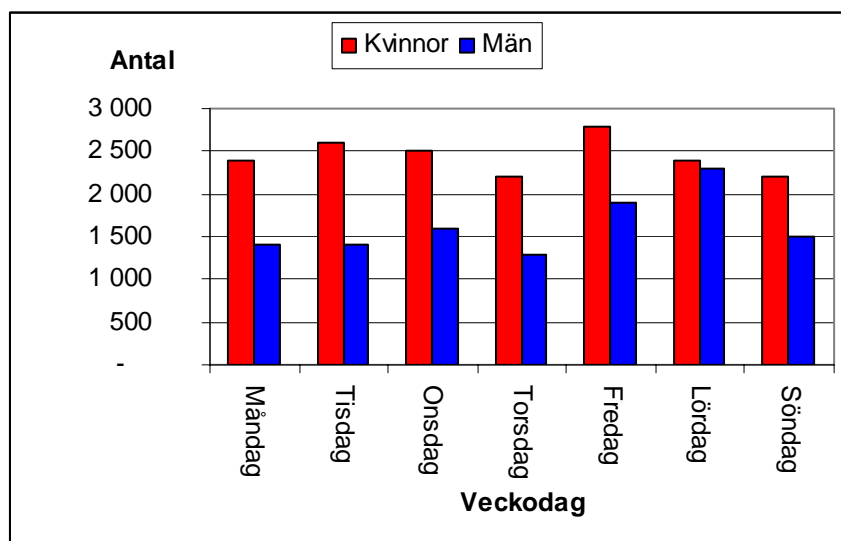
Flertalet olyckor inträffar under vintermånaderna december till mars då det råder halt väglag. Se vidare i figuren 4.

Figur 4. Andel av samtliga skadade till följd av fallolyckor fördelade på månader. Källa: : EHLASS 1999-2002, EpC, Socialstyrelsen.

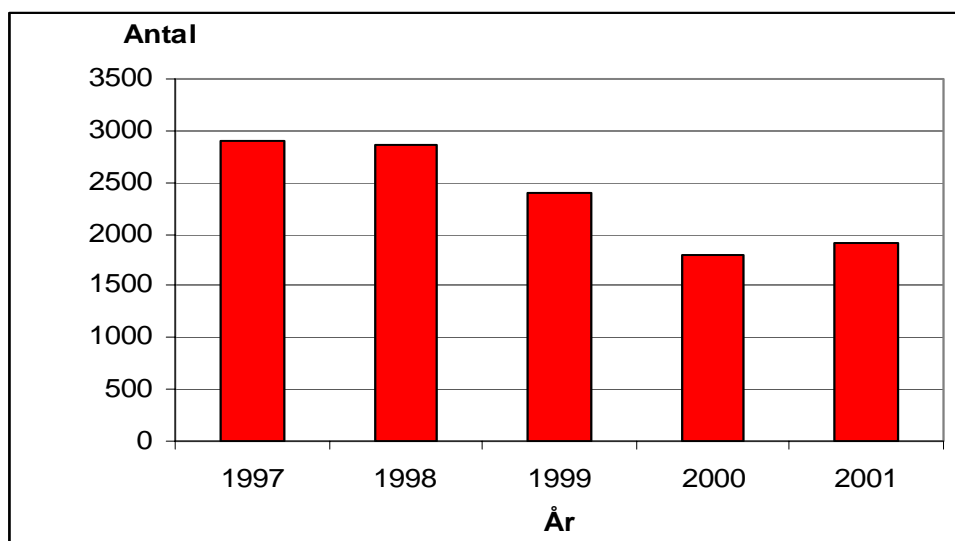
För män sker en klar ökning av antalet olyckor under fredagar och lördagar. För kvinnorna är inte skillnaderna mellan veckans dagar lika markanta. En viss ök-

ning av antalet olyckor under fredagar syns dock även för kvinnor. Se vidare figur 5.

Figur 5. Andel av samtliga skadade till följd av fallolyckor (fortgångare singel) fördelade på veckodagar och kön. Källa: EHLASS 1999-2002, EpC, Socialstyrelsen.

Ur patientregistret finns möjlighet att från och med 1997 studera förändringar över tid. Se figur 6. Observera att Skåne påbörjade registreringen enligt ICD-10 först 1998 och således inte finns med i materialet från 1997.

Figur 6. Antal fotgängare som erhållit slutna vård till följd av fallolyckor 1997 – 2001. Källa: Patientregistret 1997-2001, EpC, Socialstyrelsen.